

TIBBIYOT

TA'LIMI & INNOVATSIYALARI

U.S. National Library of Medicine
National Institutes of Health

Advancing Health
Through Knowledge

- 14.00.00 - Tibbiyot fanlari;
- 14.00.01 - Akusherlik va ginekologiya;
- 14.00.02 - Morfologiya;
- 14.00.03 - Endokrinologiya;
- 14.00.04 - Otorinolaringologiya;
- 14.00.05 - Ichki kasalliklar;
- 14.00.06 - Kardiologiya;
- 14.00.07 - Gigiena;
- 14.00.08 - Oftal'mologiya;
- 14.00.09 - Pediatriya;
- 14.00.10 - Yuqumli kasalliklar;
- 14.00.11 - Dermatologiya va venerologiya;
- 14.00.12 - Tibbiy rehabilitologiya;
- 14.00.13 - Nevrologiya;
- 14.00.14 - Onkologiya;
- 14.00.15 - Patologik anatomiya;
- 14.00.16 - Normal va patologik fiziologiya;
- 14.00.17 - Farmakologiya va klinik farmakologiya;
- 14.00.18 - Psixiatriya va narkologiya;
- 14.00.19 - Klinik radiologiya;
- 14.00.20 - Tibbiy genetika;
- 14.00.21 - Stomatologiya;
- 14.00.22 - Travmatologiya va ortopediya;
- 14.00.23 - Hamshiralik ishini tashkil etish;
- 14.00.24 - Sud tibbiyoti;
- 14.00.27 - Xirurgiya;
- 14.00.28 - Neyroxirurgiya;
- 14.00.41 - Xalq tabobati;
- 14.00.35 - Bolalar xirurgiyasi;
- 14.00.34 - Yurak-qon tomir xirurgiyasi

№10-SON

2026-yil, oktabr

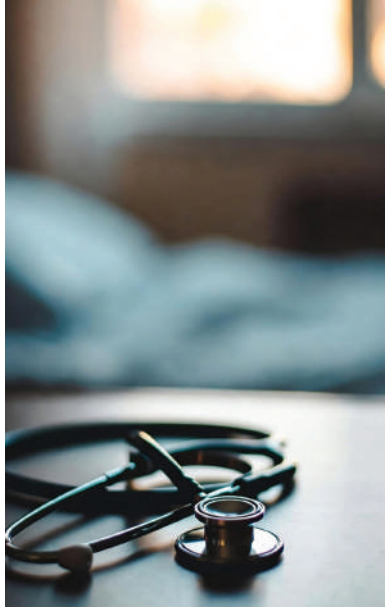

tibbiyot-talimi-va-innovatsiyalari.uz

https://t.me/tibbbiyot_2100

Litsenziya raqami: №745444

Tahrir hay'ati a'zolari:

BOSH MUHARRIR:

Shuhrat Baymuradov Abdujalilovich
tibbiyot fanlari doktori (DSc), professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Iminov Komiljon Odiljonovich
tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori

“Tibbiyot ta'limi va innovatsiyalari” ilmi
elektron jurnali 29.04.2025-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
C-5669801 reyestr raqami tartibi
bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №745444.

Tahrir hay'ati a'zolari:

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich
Texnika fanlari doktori (DSc), professor

Ishanqulov Artiqboy Eshboyevich
Biologiya fanlari doktori (DSc), professor

Otamuradov Furqat Abdukarimovich
tibbiyot fanlari doktori (DSc), dotsent.

Shuxrat Jumayevich Teshayev
tibbiyot fanlari doktori (DSc), professor

Oral Aminovna Ataniyazova
tibbiyot fanlari doktori (DSc), professor

Jalolova Feruza Maxamatjanovna
Tibbiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (DSc), dotsent

Uraqov Shokir Ulashovich
tibbiyot fanlari doktori doktori (DSc)

Aripkhodjaeva Shakhzoda
resident doctor in national medical center

"TIBBIYOT TA'LIMI VA
INNOVATSIYALARI"
ilmiy elektron jurnali O'zbekiston
Respublikasi Axborot va ommaviy
kommunikatsiyalar agentligi
(AOKA) tomonidan 2024-yil
9-oktabrdan boshlab
c-5669651 raqami ostida rasmiy
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Murojaat uchun telefon:
+998 97 748 70 03
Email: @munis_sm

MUNDARIJA

KARDIORENAL SAMARADORLIK NUQTAI NAZARIDAN FINERENON VA EPLERENONNING CHAP QORINCHA OTISH FRAKSIYASI SAQLANGAN YURAK YETISHMOVCHILIGI BEMORLARIDAGI QIYOSIY BAHOLANISHI.....	21
Qodirova Guljahon Ramazonovna, Tursunova Laylo Dilshatovna	
GIPERSPEKTRAL TASVIRLARNI TASNIFLASHDA FAZOVIIY SIZIB CHIQISH NIMANI O'LCAYDI? YAQINLIK, KO'RILMAGAN SINFLAR VA SINFLAR TARKIBIGA AJRATISH.....	27
Tuxtamurodov Nozir Ulmas o'g'li	
DIABETIK PANJA SINDROMINING JARROHLIK ASORATLARINI DAVOLASHDA YANGI YONDASHUVLAR.....	34
Akmaljon Olimov	
FARG'ONA VODIYSI SHAROITIDA GERIATRIK YOSHDAGI BEMORLARDA O'PKA VA EKSTRAPULMONAL SILNING KLINIK-EPIDEMIOLOGIK XUSUSIYATLARI (2020–2025).....	40
Maxsumova Dinora Kamolovna, Zuhridin Salohiddinovich Salohiddinov	
ANTIBIOTIKLARGA CHIDAMLI BAKTERIYALAR: ZAMONAVIY TIBBIYOT MUAMMOSI.....	46
Abdisamatova Sarviniso Adisamatovna	
EFFECTIVENESS OF TREATMENTS FOR CORONARY ARTERY DISEASE.....	50
Alfiya S. Shamsiddinova, Xursandbek A. Ergashaliyev, O'g'iloy M. Umaraliyeva, Ibrokhimjon M. Xursanov	
KARDIORENAL SINDROMDA GENETIK VA EPIGENETIK DETERMINANTLAR HAMDA OQSIL BIOMARKERLAR PANELI: INTEGRATSION DIAGNOSTIK YONDASHUV.....	55
Korakulova Zilola Tilovmurodovna, Tursunkulov Ortikali, Ahmedova Umida Maxmudovna	
ANDIJON VILOYATI AYOLLAR POPULYATSIYADA QALQONSIMON BEZ PATOLOGIYALARI FONIDA SUT BEZI SARATON VA SARATON OLDI HOLATLARINI UCHRASH CHASTOTASI.....	65
Mahmudjonova Sayyoraxon Shavkatbek qizi	
SURUNKALI TROMBOEMBOLIK O'PKA GIPERTENZIYASI: PATOGENEZDAN DAVOLASH STRATEGIYASINI TANLASHGACHA.....	70
Sunnatova Gulbahor Ismatovna, Tashinova Laylo Xolmurodovna, Ergasheva Nigora Utkurovna, Xolmirzayev Baxtiyor Turgunovich	
TISH OLINGANDAN KEYIN PRP QO'LLASHNING KLINIK SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	77
Muqimov Odiljon Axmadjonovich, Urinova Gulnoza Shuxrat qizi	
TISH PROTEZLARI, JAG' MODELLARI VA JARROHLIK SHABLONLARINI YARATISHDA 3D-BOSMADAN FOYDALANISH.....	84
Abduganiyeva Shaxista Xodjiyevna, Axmedov Lutfullo	
SPORTCHILARDA KORONAR ARTERIYA KASALLIGINI YENGIL SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA ERTA ANIQLASH.....	89
Muksimova Shahnoza Shamuhitovna, Umirzakova Sabina Totlibayevna, Isxakova Nargiza Patxillayevna	
ИЗУЧЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МИКРОТОКОВОЙ ТЕРАПИИ В КОМПЛЕКСНОМ ЛЕЧЕНИИ ХРОНИЧЕСКОГО ГЕНЕРАЛИЗОВАННОГО ПАРОДОНТИТА У ПАЦИЕНТОВ С САХАРНЫМ ДИАБЕТОМ 2 ТИПА.....	103
Меджидов Меджид Нисрединович, Кафаров Ризван Тельманович, Тешабоев Мухаммадяхё Гуломкодирович, Рахматуллаев Азизбек Ахмадулло угли	
ОТДАЛЁННЫЕ ОСЛОЖНЕНИЯ НЕКРОТИЧЕСКОГО ЭНТЕРОКОЛИТА НОВОРОЖДЁННЫХ ПРИ ПРИКРЫТОЙ ПЕРФОРАЦИИ УЧАСТКА ПОПЕРЕЧНОЙ ОБОДОЧНОЙ КИШКИ.....	122
Хамраев Абдурашид Журакулович, Акмалова Юлдуз Илхомовна, Каримов Итиёр Музаффарович	

ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ В ЧЕЛЮСТНО-ЛИЦЕВОЙ ХИРУРГИИ СОВРЕМЕННЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ И УСЛОВИЯ КЛИНИЧЕСКОГО ПРИМЕНЕНИЯ	132
Шухратова Мафтуна Мухаммад-Али кизи	
РЕЗУЛЬТАТЫ ХИРУРГИЧЕСКОГО ЛЕЧЕНИЯ ВРОЖДЕННОГО ВЫВИХА БЕДРА У ДЕТЕЙ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА	139
Файзиматов Музаффар Азамович	
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К РЕКОНСТРУКТИВНЫМ ОПЕРАЦИЯМ ВЕРХНЕЙ И НИЖНЕЙ ЧЕЛЮСТИ.....	144
Шухратова Мафтуна Мухаммад-Али кизи	
ZRR VA AUTIZMLI BOLALARDA KOGNITIV-FUNKSIONAL REABILITATSIYADA MONTESSORI METODIKASINING O'RNI	152
Odilbekova Hurliqo, Kimsanboyeva Odina, Jahonboyeva Dilorom, Majidova Yoqutxon Nabievna	
ОТ ВАЛИДИРОВАННОЙ ЦИФРОВОЙ ПЛАТФОРМЫ ДЛЯ ОРТОГНАТИЧЕСКОЙ ХИРУРГИИ К БИОМЕХАНИЧЕСКОМУ МОДЕЛИРОВАНИЮ В РЕАЛЬНОМ ВРЕМЕНИ ПЕРСПЕКТИВЫ ГИБРИДНОГО РАСШИРЕНИЯ PINN И FEA ДЛЯ ЗУБОЧЕЛЮСТНОЙ СИСТЕМЫ	158
Шухратова Мафтуна Мухаммад-Али кизи	
ДОБРОКАЧЕСТВЕННЫЕ ЗАБОЛЕВАНИЯ МОЛОЧНОЙ ЖЕЛЕЗЫ В АСПЕКТЕ ОНКОЛОГИЧЕСКОЙ НАСТОРОЖЕННОСТИ: СОВРЕМЕННЫЕ АСПЕКТЫ ЭТИОЛОГИИ, ПАТОГЕНЕЗА И ДИАГНОСТИКИ.....	164
Набиева Шохсанам Кахрамон кизи	
SUBATROFIK RINITDA BURUN SHILLIQ QAVATINING KLINIK-FUNKSIONAL VA MIKROBIOLOGIK HOLATINI KOMPLEKS BAHOLASH ASOSIDA MAHALLIY TERAPIYANI TAKOMILLASHTIRISH	169
Yashnarova Lobar Eldor qizi	
BOLALARDA NUTQ RIVOJLANISHI BUZILISHLARINI KORREKSIYALASHDA FORBRAIN QURILMASINING O'RNI: ADABIYOTLAR SHARHI	173
Kimsanboyeva Odina Kozimovna, Odilbekova Hurliqo Ilhomovna, Jahonboyeva Dilorom Vohidjonovna, Huseynova Nadira Turgunovna	
SURUNKALI BUYRAK KASALLIGINING DIALIZ BOSQICHIDAGI BEMORLARDA NOS3 GENI T786C POLIMORFIZMINING YURAK-QON TOMIR ASORATLARI BILAN BOG'LIQLIGI	178
Eshmetova Sabohat Ilxomovna	
Jabbarov Ozimboy Otaxonovich	
Tursunova Laylo Dilshatovna	
BOLALARDA YUQORI NAFAS YO'LLARI TORAYISHI BILAN BOG'LIQ DISTAL OKKLYUZIYANI DAVOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	185
Tosheva Orzigul Karim qizi	
НЕЙРОМЫШЕЧНАЯ ДИСФУНКЦИЯ И БОЛЕВОЙ СИНДРОМ ПРИ ДЕКОМПЕНСИРОВАННОЙ СТИРАЕМОСТИ ЗУБОВ: ОЦЕНКА И ЭФФЕКТИВНОСТЬ ВОССТАНОВЛЕНИЯ ЗУБНЫХ РЯДОВ.....	189
Хаитбоева Мохирабону Уткир кизи	
Мухамедсаидова Ирода Абдувахоб кизи	
Хусанбаева Феруза Акмаловна	
BOSH MIYA QON AYLANISHINING O'TKIR BUZILISHIDA BRONX - O'PKA TIZIMI ASORATLARI RIVOJLANISHINING KLINIK-PATOGENETIK XUSUSIYATLARI	197
Ikromova Mufazzal Abdurashidovna	
СОВРЕМЕННЫЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ О ФАРМАКОЛОГИЧЕСКИХ СВОЙСТВАХ И МЕХАНИЗМАХ ДЕЙСТВИЯ АДАПТОГЕННЫХ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ.....	201
Ганиева Динара Шарофидиновна	

CHAYNOV TISHLARI OKKLYUZION YUZASINING RAQAMLI 3D-MORFOMETRIK XUSUSIYATLARI VA ULARNING OKKLYUZION BALANSI HAMDA CHAYNASH FUNKSIYASI BILAN BOG'LIQLIGI	209
Abdumutalipova Muborak Abdurashid qizi	
Rizayeva Sevara Mirgulyamovna	
DEVELOPMENT OF A SET OF INNOVATIVE PREVENTIVE MEASURES AIMED AT PREVENTING DISEASES OF HARD DENTAL TISSUES IN CHILDREN, TAKING INTO ACCOUNT THEIR AGE-RELATED CHARACTERISTICS BASED ON CLINICAL AND DIAGNOSTIC CRITERIA	215
Buriyeva N. A.	
BOLALARDA GIPERTROFIK GINGIVITNI DAVOLASH SAMARADORLIGINI KLINIK VA PERIODONTAL INDEKSLAR ASOSIDA BAHOLASH.....	219
Eshimova Sayyora Tursunovna	
RAS BO'LGAN BOLALARDA KOGNITIV BUZILISHLARNI KORREKSIYALASHDA MIKROTKLI REFLEKSOTERAPIYANING O'RNI: ADABIYOTLAR SHARHI	226
Jahonboyeva D.V	
Odilbekova H.I	
Kimsanboyeva O.K	
BARIATRIK JARROHLIK AMALIYOTI O'TKAZGAN BEMORLARDA PSIXOLOGIK REGRESS SHAKLLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	232
Kuchkarov Humoyun Nurali o'g'li	
Yadgarova Nargiza Fahriddinovna	
COMORBIDITY PATTERNS AND THEIR ASSOCIATION WITH GALLSTONE DISEASE IN THE ELDERLY POPULATION: (A POPULATION-BASED STUDY IN THE FERGANA VALLEY, UZBEKISTAN).....	239
Usmonov Xusniddin Qutbidinovich	
Salakhidinov Sarvarjon Zaynabidinovich	
ВЛИЯНИЕ ТРАВМ КОЛЕННОГО СУСТАВА НА ПРОДОЛЖИТЕЛЬНОСТЬ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КАРЬЕРЫ ФУТБОЛИСТОВ: АНАЛИЗ ФАКТОРОВ РИСКА, ЭФФЕКТИВНОСТИ РЕАБИЛИТАЦИИ И МЕР ПРОФИЛАКТИКИ ПОВТОРНЫХ ПОВРЕЖДЕНИЙ (ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ).....	250
Анваров Абдуманнон Абдурахмонович	
Бурханова Гулноза Лутфиллоевна	
Исакулов Элдор Кулдошович	
Бобобекова Умида Кувондиқовна	
Ким Вероника Александровна	
Анварова Малика Абдурахмоновна	
ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В СИСТЕМЕ ПРОТИВОТУБЕРКУЛЕЗНОЙ СЛУЖБЫ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН ПОД ВЛИЯНИЕМ ФИНАНСИРУЕМЫХ ИЗ ВНЕШНИХ ИСТОЧНИКОВ МЕЖДУНАРОДНЫХ ПРОГРАММ	257
Рустамов Уктам Мардонкулович	
КОРРЕЛЯЦИОННЫЙ АНАЛИЗ КЛИНИКО-НЕВРОЛОГИЧЕСКИХ, НЕЙРОВИЗУАЛИЗАЦИОННЫХ, НЕЙРОПСИХОЛОГИЧЕСКИХ И ЛАБОРАТОРНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ У ПОДРОСТКОВ С ДЦП В ПОЗДНЕЙ РЕЗИДУАЛЬНОЙ СТАДИИ	262
Эргашева Мафтуна Озодовна	
КЛИНИЧЕСКОЕ И ПРОГНОСТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ ДОЛИХОСИГМЫ ПРИ ХРОНИЧЕСКОМ ЗАПОРЕ У ДЕТЕЙ (ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ).....	266
Тошпўлатов Бехзод Бахтиёржон угли	
Мирзакаримов Бахромжон Халимжонович	
Тошпулатова Нигора Комолиддин кизи	

AYOLLARDA O'Z JONIGA QASD QILISH HOLATLARINING SUD-TIBBIY AHAMIYATI.....	274
Eliyeva M.F.	
КЛИНИКО-ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ КРИТЕРИИ ВЫБОРА КОНСТРУКЦИИ, МАТЕРИАЛА И ПРОТОКОЛА ФИКСАЦИИ ВКЛАДОК.....	280
Азимджанова Феруза Абдурашидовна	
УРОВНИ РАСПРОСТРАНЕНИЯ ИНФЕКЦИОННО-ВОСПАЛИТЕЛЬНЫХ ЗАБОЛЕВАНИЙ ЧЕЛЮСТЕЙ И ОКРУЖАЮЩИХ МЯГКИХ ТКАНЕЙ	286
Азимов Мухаммаджон Исмоилович	
Кулматов Тимур Мухидди угли	
Азимов Азиз Мухаммаджанович	
ПРОФИЛАКТИКА АЛЛЕРГИИ У ДЕТЕЙ ИЗ ГРУПП РИСКА	292
Деворова Марифат Бакиевна	
АЛГОРИТМ УСТАНОВКИ ПОРИСТЫХ ИНДИВИДУАЛЬНО ИЗГОТОВЛЕННЫХ ТИТАНОВЫХ ИМПЛАНТАТОВ.....	296
Каримов Шохрух Илхом угли	
К ВОПРОСУ ХИРУРГИЧЕСКОЙ И ОРТОПЕДИ-ЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИЯ БОЛЬНЫХ С СОЧЕ-ТАННЫМИ ТРАВМАМИ ЧЕЛЮСТНО-ЛИЦЕВОЙ ОБЛАСТИ.....	300
Каршиев Ш. Г.	
Муратбаев А. Б	
Базаров Б. Б	
Гофуров А.Ш.	
АНАЛИЗ НЕЙРОПСИХОЛОГИЧЕСКОГО ТЕСТИРОВАНИЯ С ПОСЛЕДУЮЩЕЙ КОРРЕЛЯЦИЕЙ РЕЗУЛЬТАТОВ КОГНИТИВНЫХ ВЫЗВАННЫХ ПОТЕНЦИАЛОВ ГОЛОВНОГО МОЗГА И КЛИНИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ У ПАЦИЕНТОВ С АРТЕРИАЛЬНОЙ ГИПОТЕНЗИЕЙ МОЛОДОГО ВОЗРАСТА	304
М. М. Мамурова	
А. Т. Джурабекова	
РОЛЬ ВИТАМИНА D В ПРОФИЛАКТИКЕ ПЕРИИМПЛАНТНЫХ ОСЛОЖНЕНИЙ У ПАЦИЕНТОВ С АБДОМИНАЛЬНЫМ ХИРУРГИЧЕСКИМ АНАМНЕЗОМ.....	309
Мирзаев Абдукодир Рустамович	
Пулатов Ашраф Илхомович	
Мирзаева Ольга Александровна	
ЭХОГРАФИЧЕСКАЯ АНАТОМИЯ ЧЕЛЮСТНО-ЛИЦЕВОЙ ОБЛАСТИ У ЗДОРОВЫХ ДЕТЕЙ КАК НОРМАТИВНАЯ ОСНОВА УЛЬТРАЗВУКОВОЙ ДИАГНОСТИКИ ТРАВМ	314
Назарова Нигина Асрол кизи	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КОМПЛЕКСНОГО ЛЕЧЕНИЯ БОЛЬНЫХ С ТРАВМАТИЧЕСКИМ ПОРАЖЕНИЕМ ЛИЦЕВОГО НЕРВА НА ФОНЕ ПЕРЕЛОМОВ КОСТЕЙ ЛИЦА И ЧЕЛЮСТЕЙ.....	320
Шомуродов Кахрамон Эркинович	
Нормаматов Алишер Рузи угли	
ОСОБЕННОСТИ ПОСТКОВИДНОГО СИНДРОМА У ПАЦИЕНТОВ С COVID-19-АССОЦИИРОВАННОЙ ПНЕВМОНИЕЙ ПРИ РАЗЛИЧНЫХ НАРУШЕНИЯХ УГЛЕВОДНОГО ОБМЕНА: РЕЗУЛЬТАТЫ 24-МЕСЯЧНОГО НАБЛЮДЕНИЯ.....	324
Тилляшайхова Ирода Мирзагалеб кизи	
КЛИНИКО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И СТЕПЕНИ ТЯЖЕСТИ РАССТРОЙСТВ У ДЕТЕЙ С РАССТРОЙСТВАМИ АУТИСТИЧЕСКОГО СПЕКТРА	330
Тургунбаев Анвар Узакбаевич	
Очилов Улугбека Усманович	

МУЛЬТИДИСЦИПЛИНАРНЫЙ ПОДХОД К УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ РИНОПЛАСТИКИ У ПАЦИЕНТОВ С ВРОЖДЕННЫМИ РАСЩЕЛИНАМИ ГУБЫ	335
Бекмурадова Чарос Юсуфовна	
Кодиров Элбек Мияссарович	
Пулатов Ашраф Илхомович	
Хасанов Шухрат Махмудович	
GEMORRAGIK INSULTDAN VAFOT ETGAN BEMORLAR BUYRAK USTI BEZI PO'STLOQ QAVATI ZONALARINING MORFOMETRIK TAHLILI.....	340
Ergashev Obidjon Odilovich	
Mo'ydinov Javlon Ibrohimovich	
TAJIRIBAVIY GIPERXOLESTERINEMIYADA BOSH MIYADAGI MORFOLOGIK O'ZGARISHLARNI O'RGANISH.....	346
Vohidov Bekzod Rafiq o'g'li	
ИЗМЕНЕНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ ГЕМОДИНАМИКИ У ПАЦИЕНТОВ С СИСТЕМНОЙ СКЛЕРОДЕРМИЕЙ И ИНТЕРСТИЦИАЛЬНЫМ ПОРАЖЕНИЕМ ЛЁГКИХ	350
Бабамурадова Заррина Бахтияровна	
Касимова Бахора Саидовна	
Ашурова Мафтуна Ойбековна	
КЛИНИЧЕСКОЕ И ПАТОГЕНЕТИЧЕСКОЕ ЗНАЧЕНИЕ НЕЙРОГУМОРАЛЬНЫХ НАРУШЕНИЙ У ПАЦИЕНТОВ С СЕРДЕЧНОЙ НЕДОСТАТОЧНОСТЬЮ И МЕТАБОЛИЧЕСКИ АССОЦИИРОВАННОЙ ЖИРОВОЙ БОЛЕЗНЬЮ ПЕЧЕНИ.....	361
Наргиза Бахтиёровна Хайдарова	
МЕТОДИКА КЛИНИЧЕСКОГО И ЦИФРОВОГО ОБСЛЕДОВАНИЯ ПАЦИЕНТОВ С ДЕКОМПЕНСИРОВАННОЙ СТИРАЕМОСТЬЮ ЗУБОВ	367
Хаитбоева Мохирабону Уткир кизи	
Хусанбаева Феруза Акмаловна	
BACHADON BO'YNI SARATONINI ERTA TASHXISLASHDA HPV TESTI VA SITOLOGIK TEKSHIRUVNING DIAGNOSTIK SAMARADORLIGI	374
Akbarova Maftuna Adhamjon qizi	
YO'LDOSHDA QON AYLANISHI PATOLOGİYASINING GEMATOLOGIK VA PATOMORFOLOGIK JIHATLARI VA ULARNING PERINATAL ASORATLARNI OLDINI OLI SHDAGI AHAMIYATI	379
Ergasheva Dilyoraxon Islomjon qizi	
ANDIJON VILOYATI MISOLIDA OIV INFEKSIYASI BILAN KASALLANGAN BEMORLARDA ANTIRETROVIRUS TERAPIYANING UZOQ MUDDATLI NATIJALARI.....	383
G'afforov Husanboy Abdulmutallibovich	
Fayzullayeva Dilfuza Baxodirovna	
ENDOKRIN-METABOLIK PATOLOGİYALARDA KLINIK-BIOKIMYOVIY BIOMARKERLAR ASOSIDA INDIVIDUAL XAVFNI STRATIFIKATSIYA QILISH MODELINI ISHLAB CHIQISH	389
G'afforova Aziza Kamol qizi	
SULFOPARINNING O'TKIR VA 90 KUNLIK PERORAL TOKSIKOLOGIK KO'RSATKICHLARINI EKSPERIMENTAL BAHOLASH.....	393
Go'zalxon Qutlikova Maxammadjonovna	
Minavarov Rasuljon Anvarovich	
Muxtorov Boburbek Otabek o'g'li	
Mamajanov Taxirjon Gapirjonovich	
Vahobov Hikmatillo Bahodirjon o'g'li	

CHANGES IN ANXIETY, EATING BEHAVIOR, AND BODY IMAGE AFTER BARIATRIC SURGERY.....	403
Kuchkarov Humoyun Nuralievich	
Yadgarova Nargiza Fahritdinovna	
FERTIL YOSHDAGI AYOLLAR POPULYATSIYASIDA SUT BEZI SARATONI VA SARATON OLDI KASALLIKLARINI ERTA TASHXISLASH, OLDINI OLISH VA DAVOLASHDA ZAMONAVIY KOMPLEKS TEKSHIRUVLAR.....	409
Rasulova Dilduzaxon Komiljon qizi	
YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARIDA ANTIKOAGULYANT PREPARATLARNING SAMARADORLIGI VA GEMORRAGIK ASORATLAR XAVFI.....	415
Raximova Dilorom Orifjonovna	
Rustamov Ibrahim Xudoyberdiyevich	
Nurmatov Shavkat Ubaydullayevich	
ТРЕНИРУЕМОСТЬ РЕГУЛЯТОРНОГО КОМПОНЕНТА ЭМПАТИИ: МЕТААНАЛИТИЧЕСКИЕ ДААННЫЕ И ГИПОТЕЗЫ НЕЙРОПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ПРОВЕРКИ.....	419
Ягудин Дмитрий Рустамович	
Айдарова Диана Сматуллаевна	
Фозилбеков Рузikuл Анаркулович	
ОПОРНЫЕ ТОЧКИ РЕАБИЛИТАЦИИ МЕХАНИЗМОВ ЭМПАТИИ В КЛИНИЧЕСКОЙ ПСИХОЛОГИИ: НЕЙРОПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ОБОСНОВАНИЕ И ПОЗИТИВНЫЕ ЭФФЕКТЫ	427
Ягудин Дмитрий Рустамович	
Айдарова Диана Сматуллаевна	
YOSHLAR ORASIDA ARTERIAL GIPERTENZIYA: XAVF OMILLARI, ERTA ANIQLASH VA PROFILAKTIKA.....	438
Rahimov Javohir Dilshodjon o'g'li	
Raufova Jasmin Rasuljon qizi	
Muzaffarov Jahongir Shavkat o'g'li	
BOSH MIYA TUG'RUQ TRAVMALARIDA CHAQALOQLAR BUYRAK USTI BEZIDA HSP70, CASPASE-3 VA MC2R MARKERLARI EKSPRESSIYASINING QIYOSIY IMMUNOGISTOKIMIYOVIY TAHLILI	443
Akbarova Odinahon Rasulovna	
ALTSGEYMER KASALLIGINI ERTA VA PREKLINIK DIAGNOSTIKA QILISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI: SUYUQLIK BIOMARKERLARI, NEYROIMAGING VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR.....	450
Amirova Maftuna Timur qizi	
Butunboyeva Mahliyo Qodir qizi	
Shevketova Diana Ismailovna	
Musurmonova Bahora Kamolovna	
Sharipova Dilobar Muhiddin qizi	
HUDUDIIY IJTIMOIIY-GIGIYENIK BAHOLASH ASOSIDA BIRLAMCHI TIBBIY PROFILAKTIKA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	456
Ashurova Manzura Djaloldinovna	
BOLALARDA COVID-19 DAN KEYIN RIVOJLANGAN YUVENIL IDIOPATIK ARTRITNING KLINIK-LABORATOR, IMMUNOLOGIK VA ULTRATOVUSH XUSUSIYATLARI	465
Axmedova Dilorom Iloxamovna	
Mamatqulova Rohatoy Iskandarovna	
YOD TANQISLIGI BILAN BOG'LIQ KARDIOVASKULAR XAVF OMILLARINI ERTA ANIQLASH.....	474
Jo'rayev Muhammadkarim Mirzamumin o'g'li	
Mahmudov Nurillo Ismoilovich	

INDIVIDUAL VA SUMMA FLAVONOIDLARNING QONNING AYRIM BIOKIMYOVIY KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI.....	481
Juraeva Dilshoda Imomnazarovna	
Rahmonova Shaxnoza Erknovna	
Shagulyamova Kamola Lutfulloyevna	
OLIGOMENORRHEA AND AMENORRHEA IN POLYCYSTIC OVARY SYNDROME: A RETROSPECTIVE ANALYSIS OF CLINICAL-METABOLIC PHENOTYPES.....	485
Najmutdinova Dilorom Kamaritdinovna	
Mahmadullayeva Shaxnoza Sodiqjon qizi	
PEDIATRIK VA GERIATRIYA AMALIYOTIDA INDIVIDUAL DORI SHAKLLARINI YARATISH VA ZAMONAVIY FARMATSEVTIK TEXNOLOGIYALAR	494
Usmonova Malikaxon Komiljon qizi	
COMPREHENSIVE ASSESSMENT OF CLINICAL, LABORATORY, AND INSTRUMENTAL CHARACTERISTICS OF CHRONIC OBSTRUCTIVE PULMONARY DISEASE	499
Vazira Akhatova Pardakulovna	
ОЦЕНКА ЗНАЧИМОСТИ АЛЛЕЛЬНОГО ПОЛИМОРФИЗМА ГЕНА IL6 (RS1800795) ПРИ ИММУННОМ МИКРОТРОМБОВАСКУЛИТЕ.....	505
Маткаримова Дилфуза Сабуровна	
Юнусова Сабина Шухрат кизи	
Атарбаева Амина Акмалевна	
Ким Анна Борисовна	
Юлдашева Нозима Бахромовна	
СРАВНИТЕЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ 3D ПЕЧАТНЫХ МАТЕРИАЛОВ ДЛЯ ВРЕМЕННЫХ РЕСТАВРАЦИЙ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА СОСТОЯНИЕ ПОЛОСТИ РТА	512
Мусабекова Азиза Азамат кизи	
Ризаева Севара Миргуламовна	
НЕСПЕЦИФИЧЕСКАЯ ИНТЕРСТИЦИАЛЬНАЯ ПНЕВМОНИЯ: СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОФИЛАКТИКЕ И РЕАБИЛИТАЦИИ	519
Парвина Одиловна Закирьяева	
BOSH MIYA TUG'RUQ TRAVMALARIDAN NOBUD BO'LGAN CHAQALOQLARDA BUYRAK USTI BEZI MORFOMETRIK KO'RSATKICHLARINING POSTNATAL YASHASH DAVOMIYLIGIGA BOG'LIQ QIYOSIY TAHLILI.....	524
Akbarova Odinahon Rasulovna	
Muxsinova Maxzuna Xolmuradovna	
ГИПЕРТРОФИЧЕСКАЯ КАРДИОМИОПАТИЯ: КЛИНИКО-ДИАГНОСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СТРАТИФИКАЦИИ РИСКА	530
Суюнов Фахриддин Зикириддинович	
YUQUMLI KASALLIKLAR TARQALISHIDA SUV TA'MINOTI MANBALARI SUVI SIFATINING SANITARIYA-GIGIYENIK AHAMIYATI	536
Azizova Feruza Lyutpillayevna	
Abduvaliyeva Feruza Tulqindjanovna	

UDK 628.19

YUQUMLI KASALLIKLAR TARQALISHIDA SUV TA'MINOTI MANBALARI SUVI SIFATINING SANITARIYA-GIGIYENIK AHAMIYATI

¹Azizova Feruza Lyutpillayevna

t.f.d., professor Toshkent davlat tibbiyot universiteti,

Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor

feruzaziz@mail.ru

<https://orcid.org/0000-0001-6360-503X>²Abduvaliyeva Feruza Tulqindjanovna

PhD dotsent Farg'ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti

feruza.aft83@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-2358-3146>

Annotatsiya. Aholi o'rtasida yuqumli kasalliklarni tarqalishida suv ta'minoti manbalari suvining sifati va uning sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlarining ahamiyati kattadir. Ichimlik suvining mikrobiologik, kimyoviy va organoleptik ko'rsatkichlari aholi salomatligiga bevosita va bilvosita ta'sir etuvchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Suv sifati ko'rsatkichlarini sanitariya-gigiyenik jihatdan baholash orqali aholi salomatligi uchun xavf omillarini aniqlash, yuqumli kasalliklarni erta profilaktika qilish va sanitariya nazorati samaradorligini oshirish mumkin. Shuningdek, xavfsiz ichimlik suvi bilan ta'minlash orqali aholi o'rtasida yuqumli kasalliklarni kamaytirish va profilaktika qilish mumkin.

Kalit so'zlar. yuqumli kasalliklar, ichimlik suvi, suv ta'minoti manbalari, sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlar, suv sifati, mikrobiologik tahlil, epidemiologik xavf, sanitariya nazorati, aholi salomatligi, profilaktika.

Аннотация. Качество воды из источников водоснабжения и ее санитарно-гигиенические показатели играют значительную роль в распространении инфекционных заболеваний среди населения. Микробиологические, химические и органолептические показатели питьевой воды являются одним из важных факторов, прямо и косвенно влияющих на здоровье населения. Оценка показателей качества воды с санитарно-гигиенической точки зрения позволяет выявлять факторы риска для общественного здоровья, проводить раннюю профилактику инфекционных заболеваний и повышать эффективность санитарного контроля. Кроме того, обеспечение населения безопасной питьевой водой способствует снижению и предотвращению инфекционных заболеваний.

Ключевые слова. инфекционные заболевания, питьевая вода, источники водоснабжения, санитарно-гигиенические показатели, качество воды, микробиологический анализ, эпидемиологический риск, санитарный контроль, здоровье населения, профилактика.

Abstract. The quality of water from water supply sources and its sanitary and hygienic indicators play a significant role in the spread of infectious diseases among the population. Microbiological, chemical and organoleptic indicators of drinking water are one of the important factors that directly and indirectly affect the health of the population. By assessing water quality indicators from a sanitary and hygienic perspective, it is possible to identify risk factors for public health, conduct early prevention of infectious diseases and increase the effectiveness of sanitary control. Also, by providing safe drinking water, it is possible to reduce and prevent infectious diseases among the population.

Keywords. infectious diseases, drinking water, water supply sources, sanitary and hygienic indicators, water quality, microbiological analysis, epidemiological risk, sanitary control, public health, prevention.

MAVZUNING DOLZARBLIGI

Bugungi kunda aholi salomatligini muhofaza qilish va yuqumli kasalliklarning oldini olish jahon sog'liqni saqlash tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Yuqumli kasalliklarning kelib chiqishi va tarqalishida tashqi muhit omillari, ayniqsa ichimlik suvi sifati muhim ahamiyat kasb etadi. Suv ta'minoti manbalari suvining sanitariya-gigiyenik holati yomonlashishi aholi o'rtasida ichak infeksiyalari, virusli gepatit, dizenteriya, ich terlama kabi kasalliklarning tarqalish xavfini oshiradi [1,2].

Jahonda aholi sonining o'sishi, urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi, sanoat va qishloq xo'jaligi chiqindilarining ortishi suv manbalarining ifloslanishiga sabab bo'lmoqda. Bu esa xavfsiz ichimlik suvi bilan ta'minlash muammosini yanada dolzarblashtirmoqda. Ayniqsa, rivojlanayotgan davlatlarda suv ta'minoti tizimidagi kamchiliklar yuqumli kasalliklar tarqalishining asosiy omillaridan biri bo'lib qolmoqda [3,4,6].

Suv sifati ko'rsatkichlarini sanitariya-gigiyenik jihatdan baholash orqali aholi salomatligi uchun xavf omillarini aniqlash, yuqumli kasalliklarni erta profilaktika qilish va sanitariya nazorati samaradorligini oshirish mumkin. Shu bois, suv ta'minoti manbalari suvi sifatining sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlarini o'rganish hamda ularning aholi yuqumli kasalliklariga ta'sirini baholash ilmiy va amaliy jihatdan muhim ahamiyatga ega hisoblanadi [7,10].

Aholini sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Ichimlik suvi sifatining qoniqarsizligi suv omili bilan bog'liq kasalliklarning paydo bo'lish ehtimolini oshiradi va birinchi navbatda bakterial va virusli etiologiyali infeksiyalarning yuqori darajasiga sabab bo'ladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, aholining suv ta'minoti bilan bog'liq yuqumli kasalliklari yiliga 500 million holatga yetadi. Ushbu muammoning jahon hamjamiyati uchun ahamiyati Birlashgan Millatlar Tashkiloti shafeligida o'tkazilgan xalqaro suv forumlarida 2025-2030 yillar besh yilligini e'lon qilish to'g'risida qaror qabul qilingani bilan tasdiqlanmoqda. Sanitar-epidemiologik osoyishtalik va jamoat salomatligi xizmati ma'lumotlariga ko'ra, ichimlik suvi ta'minoti (I toifa) va dam olish (II toifa) uchun foydalaniladigan aholi suvdan foydalanish joylarida, so'nggi yillarda ham sanitariya-kimyoviy, ham mikrobiologik ko'rsatkichlar bo'yicha yomonlashmoqda [5,8,9,10].

TADQIQOTNING MAQSADI

Sanitariya-epidemiologiya monitoringini amalga oshirish davomida aholi o'rtasida suv orqali yuqadigan yuqumli kasalliklar paydo bo'lish xavfini ko'rsatuvchi suv muhiti sifatining eng ma'lumotli ko'rsatkichlarini aniqlash.

MATERIALLAR VA USULLAR

Biz Namangan viloyati Uchqo'rg'on tumani Yog'du mahalla fuqarolar yig'ini hududida joylashgan ochiq suv havzasi suvining xo'jalik-ichimlik ehtiyojlari uchun foydalanish imkoniyatlarini baholadik. Tadqiqot jarayonida aholini markazlashtirilgan vodoprovod tizimi orqali ichimlik suvi bilan ta'minlash maqsadida suv manbasining sanitariya-gigiyenik holati o'rganildi. Gigiyenik monitoring doirasida suv sifati asosiy sanitariya-kimyoviy, mikrobiologik va epidemiologik ko'rsatkichlar bo'yicha tahlil qilindi. Suv namunalari baholash amaldagi sanitariya qoidalari va gigiyenik me'yorlar asosida amalga oshirildi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, ochiq suv havzasidan olingan namunalarning 15,3 foizi sanitariya-kimyoviy ko'rsatkichlar bo'yicha, 13,7 foizi esa mikrobiologik ko'rsatkichlar bo'yicha belgilangan me'yorlarga to'liq javob bermagan. Shuningdek, ayrim namunalarda termotolerant koliform bakteriyalar va organik ifloslanish belgilari aniqlangan.

O'tkazilgan retrospektiv tahlillar shuni ko'rsatdiki, Yog'du MFY hududida aholining ichimlik suviga bo'lgan ehtiyoji yildan-yilga ortib bormoqda, mavjud suv ta'minoti infratuzilmasi esa aholi talabini to'liq qondirish imkonini bermayapti. Shu sababli mazkur ochiq suv havzasi negizida zamonaviy tozalash va dezinfeksiya inshootlari bilan jihozlangan markazlashtirilgan vodoprovod tizimini tashkil etish dolzarb hisoblanadi.

Loyiha doirasida suvni mexanik va biologik tozalash, ultrabinafsha nurlari hamda xlorldash orqali dezinfeksiya qilish texnologiyalarini joriy etish rejalashtirilmoqda. Bu esa aholini xavfsiz va sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlash, suv orqali yuquvchi kasalliklarni kamaytirish hamda hududning sanitariya-epidemiologik barqarorligini yaxshilashga xizmat qiladi.

Yog'du mahalla fuqarolar yig'ini hududida yashovchi aholining suv orqali yuquvchi kasalliklar bilan kasallanish darajasi tuman sanitariya-epidemiologiya xizmati ma'lumotlari hamda o'tkazilgan mahalliy tadqiqot natijalari asosida tahlil qilindi.

Tadqiqot doirasida quyidagi suv yuqumli kasalliklari o'rganildi: o'tkir ichak infeksiyalari (O'II), etiologiyasi aniqlangan o'tkir ichak infeksiyalari (O'KII), bakterial dizenteriya hamda virusli gepatit A (VGA).

Olingan natijalar absolyut ko'rsatkichlar va 1000 ming aholiga nisbatan hisoblangan nisbiy ko'rsatkichlar asosida baholandi. Tahlillarga ko'ra, Yog'du MFY hududida 1000 ming aholiga nisbatan o'tkir ichak infeksiyalari

bilan kasallanish 214,6 holatni, etiologiyasi aniqlangan o'tkir ichak infeksiyalari 96,3 holatni, virusli gepatit A esa 18,4 holatni tashkil etgan.

Shuningdek, suv sifati va aholi salomatligi o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash maqsadida statistik tahlil usullari — dispersion tahlil, regression tahlil va korrelyasion baholash usullaridan foydalanildi. Tahlil natijalari suv manbalarida mikrobiologik ifloslanish darajasi ortishi bilan aholi o'rtasida ichak infeksiyalari tarqalishi o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi.

Olingan ma'lumotlar Yog'du MFY hududida ochiq suv havzasi negizida tashkil etiladigan markazlashtirilgan vodoprovod tizimida samarali suv tozalash va dezinfeksiya texnologiyalarini joriy etish zarurligini ilmiy jihatdan asoslab beradi.

NATIJALAR

Namangan viloyati Uchqo'rg'on tumanida ichimlik suvi manbalari holati tahlili shuni ko'rsatadiki, suv ob'ektlaridan olingan namunalar bo'yicha ayrim salbiy ko'rsatkichlar saqlanib qolmoqda. Jumladan, I toifali suv manbalaridan olingan suv namunalarining 6,4 foizi sanitariya-kimyoviy ko'rsatkichlar bo'yicha gigiyenik me'yorlarga mos kelmagan. Bu ko'rsatkich respublika bo'yicha o'rtacha qoniqarsiz namunalar ulushi — 11,7 foiz hisoblanadi. Umuman olganda, tuman bo'yicha keyingi yillarda sanitariya-mikrobiologik ko'rsatkichlar bo'yicha qoniqarsiz namunalar ulushining o'sishi kuzatilmoqda. Xususan, I toifali suv ob'ektlarida qoniqarsiz mikrobiologik namunalar ulushi 7,5 foizni, II toifali suv ob'ektlarida esa 4,1 foizni tashkil etgan. Shu bilan birga, sanitariya-epidemiologik xavfsizlik mezonlariga javob bermaydigan suv namunalarining ulushi I toifali suv manbalarida 6,8 foiz, II toifali manbalarda esa 9,7 foizga teng bo'lgan.

Suv manbalarida mikrobiologik ifloslanish darajasining ortishi aholi salomatligi uchun muayyan xavf tug'dirmoqda. Ayniqsa, ichak yuqumli kasalliklari, virusli infeksiyalar va suv orqali yuquvchi boshqa kasalliklarning kelib chiqish ehtimoli ormoqda. Bu esa tumanda ichimlik suvini tozalash, dezinfeksiya qilish va doimiy laboratoriya monitoringini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Shu sababli Uchqo'rg'on tumanida: suv ta'minoti tarmoqlarini rekonstruksiya qilish; zamonaviy filtratsiya va dezinfeksiya uskunalari joriy etish; aholini markazlashgan toza ichimlik suvi bilan qamrab olish darajasini oshirish; suv sifati ustidan sanitariya nazoratini kuchaytirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Shunday qilib, Uchqo'rg'on tumani sanitariya-epidemiologiya xizmati tomonidan o'tkazilgan tekshirishlar natijalariga ko'ra, I toifali suv ob'ektlari suvida termotolerant koliform bakteriyalar (TKB) miqdori bo'yicha namunalarining 3,6 foizi, umumiy koliform bakteriyalar (UKB) miqdori bo'yicha 1,9 foizi, kolifaglar miqdori bo'yicha 1,0 foizi hamda ichak infeksiyalari qo'zg'atuvchilari aniqlangan namunalarining 0,2 foizi belgilangan gigiyenik me'yorlarga mos kelmagan. Parazitologik ko'rsatkichlar bo'yicha gigiyenik talablarga javob bermaydigan suv namunalarining ulushi 0,2 foizni tashkil etgan. Umuman olganda, Namangan viloyati, xususan Uchqo'rg'on tumanida ham o'tkir ichak infeksiyalari bilan kasallanish holatlarining ma'lum darajada o'sish tendensiyasi kuzatilmoqda. Mutaxassislar ma'lumotlariga ko'ra, keyingi yillarda kasallanishning o'rtacha yillik o'sish sur'ati 3–4 foiz atrofida baholanmoqda. Jumladan, tumanda 2023 yil davomida etiologiyasi aniqlangan va aniqlanmagan o'tkir ichak infeksiyalari bilan bog'liq 1,8 mingga yaqin holat qayd etilgan. Mazkur holatlar ichimlik suvi sifati ustidan sanitariya nazoratini kuchaytirish, suv ta'minoti tizimlarini modernizatsiya qilish va aholi o'rtasida sanitariya-gigiyena madaniyatini oshirish zarurligini ko'rsatadi. Virusli gepatit A kasalligi bilan bog'liq epidemiologik vaziyat hozirgi vaqtda ham dolzarbligini saqlab qolmoqda. Uchqo'rg'on tumanida o'tkazilgan sanitariya-epidemiologik kuzatuvlar natijasida virusli gepatit A bilan bog'liq 2 ta mahalliy avj olish holati qayd etilgan bo'lib, jami 14 nafar aholi zararlangan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tumanda markazlashtirilgan ichimlik suvi ta'minoti tizimidagi yer osti va yer usti suv manbalari sifati so'nggi yillarda to'liq barqarorlashmagan va ayrim holatlarda qoniqarsizligicha qolmoqda. Jumladan, tuman bo'yicha ichimlik suvi ta'minoti uchun foydalaniladigan yer usti suv manbalarining 4,2 foizi hamda yer osti suv manbalarining 2,1 foizi sanitariya-xavfsizlik mezonlariga to'liq javob bermagan. Bu holat aholini sifatli va xavfsiz ichimlik suvi bilan ta'minlash, suv inshootlarini modernizatsiya qilish, suvni tozalash va dezinfeksiya qilish ishlarini kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, aholi o'rtasida sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish bo'yicha targ'ibot ishlarini kengaytirish muhim ahamiyatga ega.

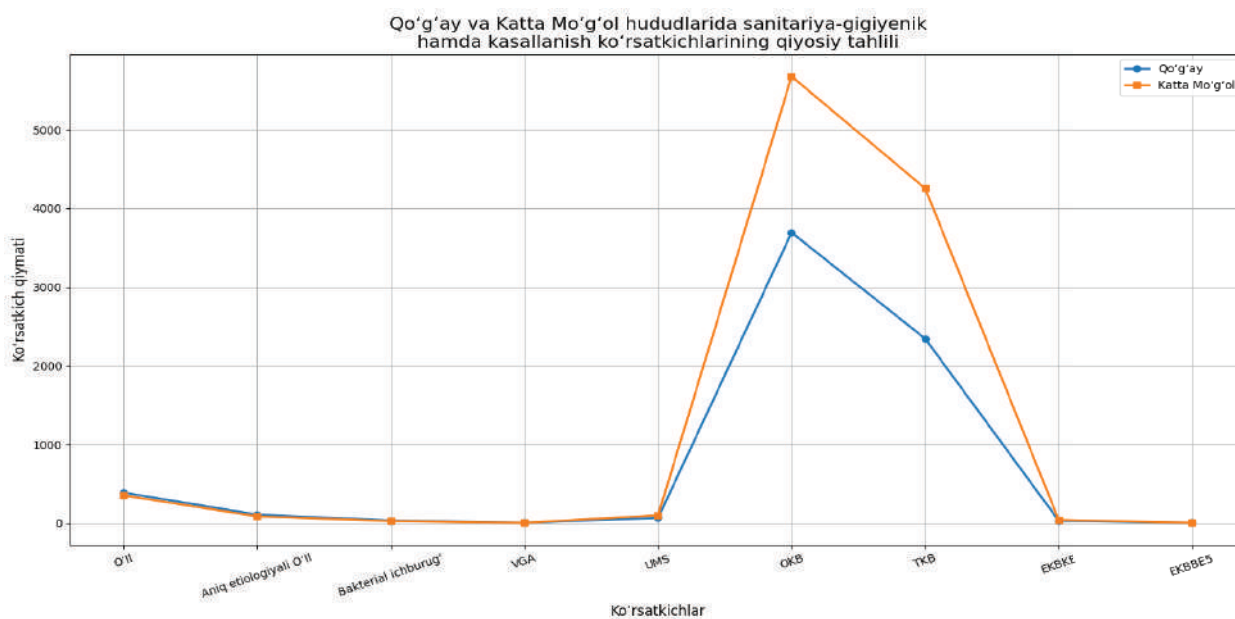
Tahlillar shuni ko'rsatadiki, tumandagi ko'plab suv tozalash inshootlari texnik jihatdan eskirgan bo'lib, ularni rekonstruksiya qilish va zamonaviy chuqur biologik hamda mexanik tozalash texnologiyalari bilan jihozlash talab etiladi. Viloyat ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish boshqarmasi ma'lumotlariga ko'ra, hududda suv ob'ektlariga oqizilayotgan ifloslangan oqova suvlar hajmi yil davomida taxminan 8,6 ming m³ ni tashkil etgan. Oqova suvlarning asosiy qismi Sirdaryo va uning irrigatsiya tarmoqlari havzasiga to'g'ri keladi. Jami oqizilgan suvlarning 25 foizdan ortig'i aynan shu suv tizimlariga tashlangan. Shu bilan birga, hududda 1,8 million m³ tozalanmagan va 2,4 million m³ yetarli darajada tozalanmagan oqova suvlar suv ob'ektlariga chiqarilgani qayd etilgan. Bu esa suv resurslarining sanitariya holatiga va aholining xavfsiz ichimlik suvi bilan ta'minlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Umuman olganda, Namangan viloyati Uchqo'rg'on tumani bo'yicha yer usti suv ob'ektlariga oqizilayotgan oqova suvlar tarkibida yetarli darajada tozalanmagan suvlar ulushi 2,1 foizni, tozalanmasdan tashlangan ifloslangan suvlar esa 2,3 foizni tashkil etmoqda. Oqova suvlar orqali suv ob'ektlariga chiqarilgan ifloslantiruvchi moddalarning umumiy massasi taxminan 12,4 ming tonnani tashkil etgan. Shuningdek, tuman aholisi foydalanadigan suv manbalarida o'tkazilgan laboratoriya tekshiruvlari natijasida sanitariya-kimyoviy ko'rsatkichlar bo'yicha 6,2 foiz qoniqarsiz namunalar va mikrobiologik ko'rsatkichlar bo'yicha 5,4 foiz qoniqarsiz namunalar aniqlangan. Sanitariya-kimyoviy ko'rsatkichlar bo'yicha I toifadagi suv ob'ektlaridan olingan suv namunalarining 4,8 foizi belgilangan gigiyenik me'yorlarga javob bermagan bo'lib, bu ko'rsatkich oldingi yildagi 1,9 foizga nisbatan o'sgan. Mikrobiologik ko'rsatkichlar bo'yicha esa I toifali suv manbalarida qoniqarsiz namunalar ulushi 3,5 foizni tashkil etgan bo'lib, bu ko'rsatkich ham o'tgan yildagi 2,1 foizga nisbatan biroz yuqorilagan.

Uchqo'rg'on tumani hududida joylashgan Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi turar joy massivlarining tabiiy-geografik xususiyatlari o'zaro farq qilishi mazkur hududlardagi suv manbalari sifatiga turlicha ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yer rel'yefi, gidrogeologik sharoit, sug'orish tarmoqlarining joylashuvi hamda aholi zichligi kabi omillar suv ob'ektlarining sanitariya-gigiyenik holatida muayyan tafovutlarni yuzaga keltirmoqda. Qo'g'ay hududida suv manbalari asosan ochiq irrigatsiya tarmoqlari va kanallarga yaqin joylashgan bo'lib, bu yerda suvning mikrobiologik ifloslanish xavfi nisbatan yuqori ekani kuzatildi. Katta Mo'g'ol hududida esa yer osti suvlaridan foydalanish ulushi ko'proq bo'lganligi sababli suvning ayrim kimyoviy ko'rsatkichlari, xususan minerallashuv darajasi yuqoriroq ekani aniqlandi. Hududlar bo'yicha olingan laboratoriya materiallari va sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlarning o'zaro farq qilishini ilmiy jihatdan asoslash maqsadida bosqichma-bosqich diskriminant tahlil usuli qo'llanildi. Mazkur tahlil natijalari Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi hududlarida suv sifati ko'rsatkichlari hamda suv orqali yuquvchi kasalliklar tarqalish darajasida statistik ahamiyatga ega farqlar mavjudligini ko'rsatdi. Dastlabki bosqichda tahlilga Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi turar joylarida suv orqali yuquvchi infeksiyalar bilan kasallanish darajasi ko'rsatkichlari, shuningdek, suv muhitining asosiy mikrobiologik va sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlari kiritildi.

Keyingi bosqichda bosqichma-bosqich "istisno qilish" prosedurasida (F -istisno = 4,0) tahlil o'tkazilib, kuzatuvlarni ikki hudud — Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi massivlariga ajratishda eng ahamiyatli bo'lgan 6 ta asosiy ko'rsatkich aniqlab olindi. Ajratilgan ko'rsatkichlar tarkibiga quyidagilar: o'tkir ichak infeksiyalari bilan kasallanish darajasi; virusli gepatit A bilan kasallanish holatlari; suvdagi termotolerant koliform bakteriyalar miqdori; umumiy mikrob soni; suvning minerallashuv darajasi; sanitariya-kimyoviy ko'rsatkichlar bo'yicha qoniqarsiz namunalar ulushi kiritildi. Olingan natijalar asosida Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlari o'rtasida aholi kasallanish darajasi hamda suv muhitining asosiy sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlari bo'yicha statistik jihatdan ahamiyatli farqlar mavjudligi aniqlandi. Bu esa har ikki hudud uchun suv ta'minoti tizimini tashkil etishda mahalliy tabiiy va sanitariya xususiyatlarini inobatga olish zarurligini ko'rsatadi.

Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlarida sanitariya gigiyenik hamda kasallanish ko'rsatkichlarining qiyosiy tahlili.

Tahlil natijalari Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlari o'rtasida suv sifati hamda suv orqali yuqadigan kasalliklar ko'rsatkichlarida sezilarli farqlar mavjudligini ko'rsatdi. Qo'g'ay hududida o'tkir ichak infeksiyalari (O'II) va aniq etiologiyali O'II ko'rsatkichlari nisbatan yuqori bo'lib, bu holat ochiq suv manbalaridan foydalanish va mikrobiologik ifloslanish bilan bog'liq bo'lishi mumkin. Katta Mo'g'ol hududida esa sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlar, xususan OKB va TKB miqdorlari yuqoriroq qayd etildi. Bu esa suv manbalarining bakterial ifloslanish xavfi yuqoriligini ko'rsatadi.

Diskriminant tahlil natijalari hududlar o'rtasidagi farqlar statistik jihatdan ahamiyatli ekanligini tasdiqladi. Mazkur natijalar ichimlik suvi ta'minoti tizimlarini modernizatsiya qilish, suvni dezinfektsiya qilish va doimiy laboratoriya monitoringini kuchaytirish zarurligini asoslaydi. Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi turar joy hududlari bo'yicha olib borilgan tahlil natijalariga ko'ra, hududlarni to'g'ri tasniflash 100% kuzatuvlarda muvaffaqiyatli amalga oshirildi. Bu esa tanlab olingan sanitariya-gigiyenik va epidemiologik ko'rsatkichlar hududlar o'rtasidagi farqlarni ishonchli ravishda aks ettirishini ko'rsatadi. Diskriminant tahlil natijalari statistik ahamiyatlilik darajasi yuqori ekanini ko'rsatib, guruhlovchi omillar bo'yicha ma'lumotlarni ishonchli ajratish imkonini berdi. Olingan natijalarga ko'ra, suv sifati va aholi salomatligi ko'rsatkichlari hududlarning sanitariya holatini baholashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Diskriminant funksiyaning standartlashtirilgan koeffitsiyentlari (SK) tahlil qilinganda, har bir ko'rsatkichning kuzatuvlarni guruhlarga ajratishga qo'shgan hissasi baholandi. Eng yuqori axborot qiymatiga ega bo'lgan ko'rsatkichlar sifatida termotolerant koliform bakteriyalar (TKB) miqdori (SK=1,21), suv muhitining rN ko'rsatkichi (SK=1,09) hamda nitratlar konsentratsiyasi (SK=0,98) aniqlandi (1-jadval).

Tadqiqot natijalariga ko'ra, Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlarida suv sifatiga ta'sir etuvchi eng muhim omillar sifatida ochiq suv havzalaridagi TKB miqdori va umumiy mikrobiologik ifloslanish darajasi qayd etildi. Mazkur ko'rsatkichlar aholi o'rtasida suv orqali yuquvchi infeksiyalar tarqalish xavfini baholashda asosiy mezonlardan biri bo'lib xizmat qildi.

Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi turar joy hududlarida olib borilgan kuzatuvlar natijalari ushbu hududlar o'zaro kam darajada qoplanuvchi va nisbatan mustaqil sanitariya-gigiyenik guruhlarni tashkil qilishini ko'rsatdi. Bu holat har ikki hududning tabiiy-geografik va sanitariya sharoitlari o'rtasida muayyan farqlar mavjudligini tasdiqlaydi.

Tahlillar davomida hududlar o'rtasida qator ko'rsatkichlar bo'yicha statistik jihatdan ahamiyatli farqlar aniqlandi. Xususan, umumiy mikrob soni (UMS), umumiy koliform bakteriyalar (OKB), termotolerant koliform bakteriyalar (TKB), kislorodning kimyoviy iste'moli (KXI), kislorodning biokimyoviy iste'moli (KBB) hamda o'tkir ichak infeksiyalari bilan kasallanish ko'rsatkichlari (O'KIIE) bo'yicha sezilarli tafovutlar kuzatildi.

1-jadval

Hududlar kesimida sanitar-mikrobiologik va epidemiologik ko'rsatkichlarning statistik tahlili

Ko'rsatkichlar	Statistik test	p-qiymat	Farq ahamiyatlili	Izoh
Umumiy mikrob soni (UMS)	Kruskal-Wallis H	$p < 0.001$	Ahamiyatli	Hududlar o'rtasida mikrob yuklamasi bo'yicha sezilarli farq kuzatildi
Umumiy koliform bakteriyalar (OKB)	One-way ANOVA	$p = 0.003$	Ahamiyatli	Sanitar holat hududlar bo'yicha turlicha ekani aniqlandi
Termotolerant koliform bakteriyalar (TKB)	Kruskal-Wallis H	$p = 0.001$	Ahamiyatli	Fekal ifloslanish darajasida farq mavjud
Kislorodning kimyoviy iste'moli (KXI)	One-way ANOVA	$p = 0.012$	Ahamiyatli	Organik moddalar bilan ifloslanishda tafovut kuzatildi
Kislorodning biokimyoviy iste'moli (KBB)	One-way ANOVA	$p = 0.021$	Ahamiyatli	Biologik parchalanuvchi organik moddalar miqdorida farq aniqlandi
O'tkir ichak infeksiyalari bilan kasallanish (O'KIIE)	Kruskal-Wallis H	$p < 0.001$	Yuqori ahamiyatli	Epidemiologik vaziyat hududlar kesimida sezilarli farq qildi

Izoh: $p < 0.05$ — statistik jihatdan ahamiyatli farq mavjudligini anglatadi.

Shu tariqa, o'rganilgan materiallar statistik jihatdan bir xil emasligi aniqlanib, keyingi bosqich tadqiqotlarida Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlari bo'yicha natijalarni alohida tahlil qilish maqsadga muvofiq deb topildi. Tadqiqot hududlarida aholi kasallanishining ko'p yillik ma'lumotlari hamda ichimlik va xo'jalik ehtiyojlari uchun foydalaniladigan suv ob'ektlarining sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlari dispersion tahlil usuli orqali baholandi.

Bu usul ko'rsatkichlar dinamikasini aniqlash va ularning statistik ahamiyatini baholash imkonini berdi. Olingan natijalar tahlili aholi o'rtasida suv orqali yuquvchi kasalliklar darajasi bilan suv muhitining sanitariya-gigiyenik holati o'zgarishlari dinamikasi o'rtasida o'zaro bog'liqlik mavjudligini ko'rsatdi. Ayniqsa, mikrobiologik ifloslanish ko'rsatkichlari ortishi bilan ichak infeksiyalari tarqalish darajasining o'sishi o'rtasida yaqqol korrelyasion bog'lanish aniqlandi. Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi turar joy hududlarida aholi kasallanish ko'rsatkichlarining asosiy ichimlik suvi manbalari sanitariya-gigiyenik xususiyatlari bilan bog'liqligini aniqlash maqsadida barcha mumkin bo'lgan regressiya tahlili usuli qo'llanildi. Hisob-kitoblarda tushuntiruvchi omillar sifatida umumiy mikrob soni (UMS), umumiy koliform bakteriyalar (OKB), termotolerant koliform bakteriyalar (TKB), kislorodning kimyoviy iste'moli (KXI) va kislorodning biokimyoviy iste'moli (KBB5) ko'rsatkichlari ishtirok etdi. Regressiya modellarning barcha ehtimoliy variantlari orasidan eng maqbul kombinatsiyalar determinatsiya koeffitsiyenti (R^2)ning eng yuqori qiymati asosida tanlab olindi. Qo'g'ay hududi va ushbu hududdagi ichimlik suvi ob'ektlari uchun ikkita asosiy statistik bog'liqlik aniqlandi:

O'tkir ichak infeksiyalari (O'II) ko'rsatkichi suvdagi kislorodning kimyoviy iste'moli (KXI) bilan bevosita bog'liqligi aniqlandi va quyidagi regressiya tenglamasi bilan ifodalandi:

$$O'II = 248 + 4,12 \times KXI$$

Ushbu bog'liqlik uchun korrelyatsiya koeffitsiyenti $r = 0,41$ bo'lib, $u < 0,1$ ahamiyatlilik darajasida statistik ishonchli deb baholandi.

Virusli hepatit A (VGA) bilan kasallanish darajasi umumiy mikrob soni (UMS) ko'rsatkichi bilan bog'liq ekani aniqlandi: $VGA = 0,079 \times UMS - 1,18$

Mazkur bog'liqlikning korrelyatsiya koeffitsiyenti $r = 0,56$ ni tashkil etib, $p < 0,01$ darajasida statistik ahamiyatga ega ekani qayd etildi. Katta Mo'g'ol hududi uchun esa uchta asosiy statistik bog'liqlik aniqlandi. Xususan:

Suv ob'ektlaridagi kislorodning kimyoviy iste'moli (KXI) miqdori bilan o'tkir ichak infeksiyalari ko'rsatkichi o'rtasida bevosita bog'liqlik tasdiqlandi:

$$O'II = 173 + 4,67 \times KXI$$

Olingan natijalar suv muhitining organik va mikrobiologik ifloslanishi aholi o'rtasida suv orqali yuquvchi infeksiyalar tarqalishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Bu esa ichimlik suvi manbalarini doimiy sanitariya nazoratidan o'tkazish va zamonaviy suv tozalash texnologiyalarini joriy etish zarurligini ko'rsatadi.

Katta Mo'g'ol hududi bo'yicha tuzilgan regressiya modeli $p < 0,1$ ahamiyatlilik darajasida statistik ishonchli deb baholandi va korrelyatsiya koeffitsiyenti $r = 0,39$ ni tashkil etdi.

Virusli hepatit A (VGA) bilan aholi kasallanishining suv muhiti omillari bilan bog'liqligi ko'p omilli regressiya tenglamasi orqali baholandi:

$$VGA = 0,0017 \times OKB - 0,0012 \times TKB + 6,84 \times KBB5 - 26,7$$

Mazkur model uchun ko'p korrelyatsiya koeffitsiyenti $R = 0,54$ ni tashkil etdi. Modelning umumiy statistik ahamiyati hamda uning koeffitsiyentlari $p < 0,1$ darajasida ishonchli deb topildi. Eng yuqori darajadagi bog'liqlik bakterial dizenteriya bilan kasallanish ko'rsatkichi uchun aniqlandi ($R = 0,92$). U quyidagi ko'p omilli regressiya tenglamasi bilan ifodalandi:

$$DIZ = 74,6 + 0,0021 \times OKB - 1,54 \times KXI$$

Bu natijalar suv muhitidagi mikrobiologik va organik ifloslanish darajasi ortishi aholi o'rtasida ichak infeksiyalari tarqalishi bilan bevosita bog'liq ekanini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, tadqiqotlar davomida virusli hepatit A bilan kasallanish darajasi va suvdagi kolifaglar miqdori o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlik aniqlanmadi. Kuzatuv davrida kolifaglar ko'rsatkichlari sanitariya me'yorlarida belgilangan ruxsat etilgan konsentratsiya qiymatlaridan oshmagani qayd etildi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatdiki, Qo'g'ay hududi suv ob'ektlarining sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlari bo'yicha Katta Mo'g'ol hududiga nisbatan yaxshiroq natijalarga ega bo'lishiga qaramasdan, suv orqali yuquvchi kasalliklar bo'yicha ayrim ko'rsatkichlar yuqoriroq darajada qayd etildi. Mazkur holat o'rganilayotgan hududlarni alohida tahlil qilish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi hamda aholi kasallanish darajasi faqat ichimlik suvi manbalarining sanitariya-gigiyenik holati bilan emas, balki boshqa qator omillar—aholining ovqatlanish sifati, sanitariya madaniyati, ijtimoiy-iqtisodiy sharoit, aholi zichligi va tibbiy xizmatdan foydalanish darajasi bilan ham bog'liq ekanini ko'rsatadi. Qo'g'ay hududida aholi soni va infratuzilma ob'ektlari nisbatan ko'proq joylashgan bo'lib, savdo, ta'lim va xizmat ko'rsatish ob'ektlarining faolligi yuqori hisoblanadi. Bu esa aholi o'rtasida infeksiyalarining tarqalish ehtimolini oshiruvchi omillardan biri sifatida baholanishi mumkin. Katta Mo'g'ol hududida esa aholi nisbatan kam zichlikda joylashgan bo'lishiga qaramasdan, suv manbalarining mikrobiologik ifloslanish darajasi yuqoriroq ekani qayd etildi. Shu sababli har ikki hudud uchun sanitariya-gigiyenik chora-tadbirlarni mahalliy xususiyatlardan kelib chiqqan holda rejalashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlarida suv sifatini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar doirasida

suv tozalash inshootlarining texnik jihatdan jihozlanganlik darajasi, oqova suvlarni nazorat qilish hamda ularni tozalash ishlari bosqichma-bosqich takomillashtirilmoqda. Shu bilan birga, mavjud infratuzilmaning ayrim qismlari eskirganligi sababli suv ta'minoti tizimida qator muammolar saqlanib qolmoqda.

Tahlillar natijalari ayrim sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlar bilan aholi o'rtasidagi o'tkir ichak infeksiyalari o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik har doim ham yuqori darajada namoyon bo'lmashini ko'rsatdi. Bu holat infeksiya tarqalishida suv omili bilan bir qatorda maishiy-gigiyenik sharoitlar, oziq-ovqat xavfsizligi va shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish darajasi ham muhim ahamiyatga ega ekanini tasdiqlaydi. Xo'jalik-ichimlik maqsadlarida foydalanilayotgan ochiq suv manbalari suvining sifati hamda mazkur hududlarda aholining yuqumli kasalliklar bilan kasallanish darajasini o'rganish natijalari aholini xavfsiz ichimlik suvi bilan ta'minlash masalasi hozirgi vaqtda ham dolzarbligini saqlab qolayotganini ko'rsatdi.

O'tkazilgan monitoring natijalariga ko'ra, Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlaridagi asosiy suv manbalari suv sifati bo'yicha asosan 2-sinf suv manbalari toifasiga mos kelishi aniqlandi. Bu esa mazkur suv manbalaridan ichimlik maqsadlarida foydalanishdan oldin qo'shimcha tozalash va zararsizlantirish choralarini amalga oshirish zarurligini anglatadi. Suv sifatini ichimlik suviga qo'yiladigan sanitariya-gigiyenik xavfsizlik talablari darajasiga yetkazish uchun mexanik, biologik va kimyoviy tozalash usullarini, shuningdek, zamonaviy dezinfeksiya texnologiyalarini keng joriy etish talab etiladi. Biroq sohani moliyalashtirish hajmining cheklanganligi suv ta'minoti infratuzilmasini modernizatsiya qilish, yangi tozalash inshootlarini qurish va mavjud tarmoqlarni rekonstruksiya qilish ishlarining amalga oshirilish sur'atiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Shuni ta'kidlash lozimki, Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlarida keyingi o'n yillik davomida I toifadagi suv ob'ektlaridan olingan qoniqarsiz namunalarda ulushining bosqichma-bosqich kamayish tendensiyasi kuzatilmoqda. Bu holat suv ta'minoti tizimlarida sanitariya nazorati va suvni tozalash ishlari ma'lum darajada yaxshilanayotganini ko'rsatadi. Uchqo'rg'on tumanida umumiy yuqumli va parazitlar kasalliklar bo'yicha epidemiologik vaziyat so'nggi yillarda nisbatan barqaror saqlanib kelmoqda. Kasallanish darajasida keskin o'zgarishlar qayd etilmagan bo'lsa-da, ayrim mavsumlarda o'tkir ichak infeksiyalari bilan bog'liq holatlarning ko'payishi kuzatilmoqda. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, epidemiologik vaziyatning ayrim davrlarda yomonlashishi va o'tkir ichak infeksiyalari tarqalishining ortishi faqat ichimlik suvi sifati bilan emas, balki qator tashqi omillar bilan ham bog'liq hisoblanadi. Jumladan, yoz faslida havo haroratining yuqori bo'lishi, ochiq suv manbalarida suv miqdorining kamayishi, suv tarkibida organik va mikrobiologik ifloslanish darajasining ortishi, shuningdek aholining sanitariya talablariga javob bermaydigan suv havzalarida cho'milishi infeksiyon kasalliklar tarqalishi xavfini kuchaytiruvchi asosiy omillar sifatida baholandi. Shu sababli hududda aholini xavfsiz ichimlik suvi bilan ta'minlash bilan bir qatorda, sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish, ochiq suv havzalaridan xavfsiz foydalanish va mavsumiy profilaktik tadbirlarni kuchaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

XULOSA

Olib borilgan tadqiqotlar natijalari Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol aholi turar joy hududlarida aholining suv orqali yuquvchi infeksiyalar bilan kasallanish darajasi hamda suv ob'ektlarining sanitariya-gigiyenik ko'rsatkichlari o'rtasida statistik jihatdan ahamiyatli bog'liqlik mavjudligini tasdiqladi. O'tkazilgan mikrobiologik, sanitariya-kimyoviy va epidemiologik tahlillar suv muhitining ifloslanish darajasi aholi salomatligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, o'tkir ichak infeksiyalari bilan kasallanish xavfini baholashda kislorodning kimyoviy iste'moli (KXI), umumiy koliform bakteriyalar (OKB) va termotolerant koliform bakteriyalar (TKB) ko'rsatkichlari eng muhim sanitariya-gigiyenik mezonlar sifatida aniqlandi. Ayniqsa, suv muhitida organik va mikrobiologik ifloslanish darajasi ortishi bilan aholi o'rtasida ichak infeksiyalari tarqalishi o'rtasida yaqqol korrelyasion bog'liqlik mavjudligi statistik tahlillar orqali isbotlandi. Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlari o'rtasida suv sifati va kasallanish ko'rsatkichlari bo'yicha farqlar mavjudligi har bir hudud uchun sanitariya-profilaktik chora-tadbirlarni mahalliy sharoitdan kelib chiqqan holda rejalashtirish zarurligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, tadqiqot natijalari ochiq suv havzalaridan foydalanishda suvni qo'shimcha tozalash va zararsizlantirish texnologiyalarini joriy etish muhim ahamiyatga ega ekanini tasdiqlaydi. Olingan ma'lumotlar asosida Uchqo'rg'on tumanida aholini xavfsiz ichimlik suvi bilan ta'minlash ustidan sanitariya-epidemiologik nazoratni kuchaytirish, suv ob'ektlarini doimiy laboratoriya monitoringidan o'tkazish hamda suvni muhofaza qilishga qaratilgan kompleks sanitariya-profilaktik chora-tadbirlarni amalga oshirish zarurligi asoslandi. Shuningdek, tabiiy va oqova suvlar sifati ustidan muntazam laboratoriya nazoratini optimallashtirish epidemiologik xavflarni erta aniqlash, suv orqali yuquvchi infeksiyalar tarqalishining oldini olish va oqova suvlarning atrof-muhit hamda aholi salomatligiga salbiy ta'sirini kamaytirish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari Qo'g'ay va Katta Mo'g'ol hududlarida zamonaviy vodoprovod tizimlarini tashkil etish, suv tozalash inshootlarini modernizatsiya qilish va aholini sifatli ichimlik suvi bilan ta'minlash bo'yicha amaliy chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Идиятуллин Р. М., Ахметов Р. К., Галиева Ч. Р. Санитарно-гигиенические исследования воды // Международный студенческий научный вестник. – 2018. – №. 2. – С. 125-125.
2. Олиевский П. И. и др. Санитарно-гигиеническая оценка качества питьевой воды источников водоснабжения слободзейского и григориопольского района за 2015-2019 гг //Представлены материалы врачей различных специальностей Приднестровской Молдавской республики, Молдовы, Украины, России и сотрудников медицинского факультета Приднестровского государственного университета. Рассмотрены актуальные вопросы хирургии. – 2020.
3. Тарас Е. И., Аверченкова В. П. Санитарно-гигиенические показатели родниковой воды в г. гродно (беларусь) //екологія. людина. суспільство (21-22 травня 2020 р., Київ, Україна).
4. Байдакова Е. В., Унгурану Т. Н. Сравнительная оценка качества питьевой воды территорий Архангельской области и ее влияние на здоровье населения //Профилактическая и клиническая медицина. – 2018. – №. 1. – С. 11-16
5. Трифонова Т. А. и др. Оценка качества питьевой воды родников г. Владимира //Здоровье населения и среда обитания. – 2022. – Т. 30. – №. 6. – С. 23-31.
6. Ахмедова З. Р. и др. Изучение санитарно-гигиенического состояния различных видов воды, рекомендуемых для бытовых и производственных целей //Universum: химия и биология. – 2021. – №. 8 (86). – С. 6-12.
7. Альтавил Л. Р. Санитарно-гигиенические показатели воды водопроводных станций всеволжского, фрунзенского, невского районов Санкт-Петербурга //Гигиена и экология человека. – 2021. – С. 7-11.
8. Азимов Г. Д., Дабуров К. Н. Санитарно-гигиенические аспекты состояния водных объектов Республики Таджикистан //Медицина Кыргызстана. – 2016. – №. 3. – С. 18-21.
9. F.L.Azizova, F.T.Abduvaliyeva The role of local water sources in the centralized supply of drinking water to the population // British medical journal Volume 2, N4 -2022.-С. 175-180 <https://www.ejournals.id/index.php/bmj/article/view/616>
10. Абдувалиева Ф.Т., Азизова Ф.Л. Эколого-гигиенические проблемы водоснабжения населения Ферганской области на современном этапе // Вестник Ташкентской медицинской академии. № 9, 2022. Тошкент.-С.203-205 <http://repository.tma.uz/xmlui/handle/1/5720?show=full>

TIBBIYOT

TA'LIMI & INNOVATSIYALARI

2026. № 10

Muharrir: Sherzod Qurbonov

Mas'ul kotib: Surmaniso Mirzaliyeva

Dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Tibbiyot ta'limi va innovatsiyalari" ilmi elektron jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @munis_sm

Tel.: 97 748 70 03

Google
scholar

